

ממדף הספרים

הרב חיים שלום פרוש

אם הבנים שמחה

לפני ספרו המופלא של אחד מגדולי הונגריה, הגאון הצדיק רבי ישכר שלמה טייכטהל זצ"ל הי"ד מפישטיאן, שבה שימש דיין וראש ישיבה עד לשנות השואה. הספר שמחברו קרא לו בשם "אם הבנים שמחה" דן בבעיות גלות וגאולה "מיוסד על גאולתינו ועל פדות נפשינו מגלות האחרון הזה. אחר שנעשה כל מה שבורא כל עולמים... מבקש מאתנו ומצונו לעשות בענין קרבת הגאולה כמבואר... ממקורות נאמנים, כולם נובעים ממעיין הטהור של תורתנו הקדושה ומפי חכמינו ז"ל בש"ס בבלי וירושלמי מדרש וזוהר. ומבקש מכל איש ישראל אשר כבוד ה' וכבוד אומה הקדושה, נוגע ללב, שיקח לו מועד לעבור במתינות ובדיוק על כל דברי הספר הזה, אז אני ערב לו שבעזר הבורא יאירו עיניו ושכלו, ולבבו יבין את אשר הוא חייב לעשות בעד נפשו בפרט, ובעד כל אומתינו הקדושה בכלל, ובעבור שמו הגדול יתברך ויתעלה".

אחד הדברים המיוחד את הספר הוא תקופת הופעתו בעצם השואה, בשער נרשם התאריך "בודאפעסט תשי"ג" ובסוף ההקדמה ונגמר לטובה בשנת תש"ד. כלומר, כמה חדשים בלבד לפני חורבן יהדות אונגריה, כך שהדברים הם בעלי משקל מיוחד הנותנים מקום למחשבה על דמות המחבר שמסר נפשו להפיץ את רעיונותיו בימים האפלים והחשוכים.

שומה עלי להוסיף כמה פרטים על אישיות גאון זה, הלה נודע בשערים המצויינים בהלכה בשני חלקי ספרו שו"ת "משנה שכיר", שנתקבלו בעולם הלומדים ותפסו מקום חשוב בקרב חובשי בית המדרש.

דיינו אם נציין את ההסכמות שקיבל מגאוני דורו, גדולי גליציה, רבי מאיר אראק מטורנא, רבי אברהם מנדיל שטיינברג מברודי, ורבי שמואל ענגיל מראדאמישל, גדולי אונגריה המפורסמים רבי עקיבא סופר מפרשבורג, ורבי ישעיה זילברשטיין מווייצן ורבי קלמן וובר מפישטיאן ואחד המיוחדים מגדולי פולין רבי מאיר דן פלוצקי.

גאון זה היה מנאמני שיטת הר"א ממונקטש, שלחמה בחריפות נגד אגודת ישראל, האדמו"ר רבי חיים אלעזר שפירא ממונקטש. גילה דעתו נגד העליה לארץ

ישראל, עד שהגיעו ימי הרעה, שגרמו לו להתבונן היטב בשאלה זו. וכאן רשות הדיבור למחבר עצמו "ובמה שכתבי פה (בספרו אם הבנים שמחה עמוד שי"ג) יתורץ היטב מאד מה ששמעתי שרבים הרוצים להבאיש ריחי בענין התפעלותי כעת בעסק העליה לא", מהמכתב שנדפס ממני בספר תיקון עולם שהוציא הרב הקדוש ממונקטש ז"ל, ששם גליתי דעתי נגד העליה, ועתה אני אומר היפך דברי משם, ובהנ"ל מתורץ היטב, שאז בעת כתיבת מכתבי היה עת של מנוחה והשקט, ולא הגענו לסכנת נפשות, ולא היה נוגע להצללת נפשות, אבל עתה שנשתנו העתים נשתנה גם הדין... וזולת זה כבר כתבתי בפתיחת ספרי זה, שמעולם לא ירדתי לעומק הדין של הלכה זו.

עתה אחר שדנתי בעמק הלכה זה, ראיתי באמת שטעות היה בירי, ואעשה כהרבה מרבותינו בש"ס שאמרו והודו דברים שאמרת לי לכם טעות היה בירי... וכתבתי וחתמתי אלו הדברים אור ליום ד' דעשיית (עשרת ימי תשובה) שנת אשדת (תש"ד) לפ"ק פה עיר הבירה בודפשט".

מוטיב זה חוזר ונשנה כמה פעמים בספר, תוך הדגשת החרטה על שהוטעה, ובאותה פתיחה (ע' י"ז) הוא מציין "ואזכיר את חטאי שגם בעיני היה לנמאס מפעל הזה של בנין הארץ מחמת ששמעתי כן מהרבה חרדים סתם ונשרש בלבי כך... ורק אחר שלקיננו בגלות הזה עיינתי בהלכה זו, והאיר ה' עיני שטעות היה בירי".

מעניין ביותר כי אחד הגורמים לשינוי דעתו היה מכתבו המפורסם של מרן האדמו"ר מגור זי"ע שנדפס ב"אוסף מכתבים" (מכתב ס') בדבר ישוב א"י, וכך כותב הוא (ע' כ"ו) "בא לידי קונטרס אוסף מכתבים לרבינו מגור שליט"א ומצאתי כתוב בו בזה"ל: "וכן הוא באמת דעתי אשר מצות ישוב א"י שנצטוינו בתורתנו הקדושה אינה דבר תלוי בזמן מן הזמנים רק בהיכולת והאפשרות, ולכן גם עתה צריכים להשתמש בהאפשרות של עכשיו, ולעבוד בכל עוז כי בריבוי העולים החרדים לארץ ישראל תתגדל השפעתם שמה וזה יגרום שמירת קדושת הארץ, וכן הכפיל עוד הדברים... ועיי' זה תתגדל השפעת היהדות החרדית וישוב ארצה"ק יוסד ברוח תורה"ק הכתובה והמסורה עכ"ל הקדוש" (ההדגשות במקור!) הא לך דעת רבינו איש אלקים מגור שליט"א שמצות בנין וישוב ארצנו הקדושה, אינה קשורה בשום זמן, רק בהאפשרות והיכולת לבד" להלן הוא מאריך בפלפול הלכתי, ומביא ראיות לדעה זו מגדולי הפוסקים בסכמו את הדברים "עכ"פ צדק מאד בזה הרבי מגור דהעיקר לראות שרבים מהחרדים יעלו לא"י ואז יתגדל הקדושה בארץ בעזר השי"ת".

עד כמה השפיע עליו מכתב זה נוכל לראות ממה שמספר הוא עצמו (ע' רכ"ה — רל"א) שלאחר שדרש ברבים במעלת ישוב א"י סבל קשות מכמה אנשים, עד שלא נתנו לו לעבור לפני התיבה בתפלת מוסף בגלל אותה דרשה!!! באותו מעמד התוכחו עמו כמה חסידים שדעת רבים אינה כדעתו. על כך ענה להם: אמת שהרבי שלכם הוא אדם גדול בענקים, אבל תראו שגם הרבי מגור לא פחות ממנו, כי הוא גאון עולם ואיש אלקים קדוש, והרבה אלפים ורבבות מתלמידי

חכמים ואנשי מעשה מסתופפים תחת צילו, והוא אומר שאם יתקבצו לא"י הרבה יראים וחרדים לדבר ה' יגבירו בזה את קדושת הארץ, וכעת שמעתי פה שגם הגאון הקדוש רבינו יוסף חיים זוננפלד ז"ל מרא דארעא דישראל אמר כן להגאון הצדיק מו"ה פישל סופר ז"ל ראב"ד קהל יראים פה (רבה של בודפשט) ... וכה אמר לו: וראה בטוב ירושלים, שלא די בזה בעומד מבחוץ ועושה קריטיג (בקורת) על הארץ ויושביה רק לבא לתוכה ולהגביר את קדושת הארץ".

ברם הוא עצמו מציין כי דבריו נפלו על אוזניים אטומות "כי האנשים הנ"ל המה באמת אנשים כשרים וצדיקים ונאמנים לה' והמה זרע ברך ה'. ובענין הנשגב הלז המה עקשנים מבלי לזוז אף זיז כל שהוא, וכל הצדיקים ומה יש לומר על זה זולת מה שאמר הקדוש וגם הרבי מגור אין להם די עד מוכיח לזה, הנ"ל (כונתו היא להגה"ק רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ זצוק"ל. ראה שם ע' ט') שהוא מחמת התגברות הקליפות שמעכבים עלינו יען שזה סופם". בקשר לדעת מרן הגרי"ז זצוק"ל מהראוי לציין שהוא מצטט (שם ע' של"ח) מספר "אלה מסע" (מסעו של הגאון ר' פישל זוסמן סופר הנ"ל זצ"ל לא"י) שבהיותו בא"י אמר לו רבי יוסף חיים שבטחונו הוא כי אותם חלוצים יחזרו בודאי למוטב בכח חיבת הארץ.

הספר עצמו הוא אוצר בלום של דברי ראשונים ואחרונים, צדיקים ומקובלים, גאונים וחסידים, בראיות חותכות שהגאולה תלויה בישוב א"י ובאיתערותא דלתתא, ומפליאה עדותו בשם הגה"ק רבי אהרן ישעיה פיש מהאדאס זי"ע (מגדולי המקובלים והאדמורי"ם באונגריה תלמיד מובהק לרבי אליעזר צבי מקומרנא) שמאחר שאין אנו יודעים איך תהיה השתלשלות הגאולה, כי במקום אחד בוזהר איתא שקודם תיבנה ירושלים וקיבוץ גלויות, ובמקום אחר בוזהר אמרו שיהיה הגאולה בלא סיוע מאתנו, על כן לא נדע איך הוא רצון הבורא כל עולמים, ואם אנו רואים שרבים מתאווים לבנותה אפילו יהיה מי שיהיה, אפילו על ידי הגרועים שבישראל ... אולי הוא רצון השי"ת לבנות על ידי אנשים כאלו דוקא, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך ...

מעניינים הדברים ששמע בשם האדמו"ר רבי ישראל מויזניץ, שלדעתו הוא סיבה מן השמים שיבנה הארץ על ידיהם, מפני שהבריונים החריבו ארצנו ואת בית מקדשנו, על כן הם יבנו ארצנו כעת ובוזה יתקנו את אשר קלקלו". מסורת זו נמסרה לכותב הטורים גם בשם הגה"ק המפורסם מחנטשין זי"ע (סבו של אדמו"ר מאוזירוב מחבר ספרי "אש דת" ו"באר משה") ומטו ביה משמו של מרן האלוקי בעל נועם אלימלך זי"ע מליזנסק ואכ"מ.

המחבר שהסתופף בצלו של הגה"ק המפורסם רבי ישכר דב מבלו זי"ע מספר כי היה עד לכך שבימי המלחמה העולמית הראשונה במעמד גדולים וקדושים פנה אחד מזקני האדמו"רים הרה"ק ר' משה דוד טייטלבוים זצוק"ל — נכדו של בעל ייטב לב מסיגט — בבקשה לאדמו"ר מבלו שיעורר את כלל ישראל לתשובה, למרבה הפליאה היתה תשובתו של אותו גאון וצדיק כשיבא המשיח בודאי יעשו

ישראל תשובה! העיקר הוא שיהודים יאהבו איש את רעהו, וצריך לאהוב אפילו לאיש היותר גרוע שבישראל כנפשו, ולאחד הלכבות ולרחק כל דבר הגורם פירוד לבבות, וזוה תלוי ישועתן של ישראל בעת צרה".

כל פירוש מיותר לדברי תורה אלו, שיצאו מפי רבן של ישראל שהיה נודע בדורו כאביר הלוחמים למען חיווק הדת. מעניין כי רבי חיים עצמו בהסכמתו לספר "ציונים לתורה" (ירושלים תרפ"ז) כותב "והנה קריאת ספרו ציונים לתורה כנראה שיש בו הבטחה כי גם הקוראים עצמם ציונים ישובו לתורה" (העירני על כך ידידי הרמ"ם גרליץ שו"ב בירושלים).

ברם המחבר מצטט ראיות רבות מספרי חסידות לפסקו של האדמו"ר מבעלז. בהקשר לכך מהראוי לציין מה ששמע המחבר מפיו של הגאון מו"ר רבי מרדכי רוקח מבילגוריי זצוק"ל — בנו של האדמו"ר — בשנת תש"ד — לפני עלייתו לא"י יחד עם אחיו האדמו"ר מבלז. בתור ראיה לשיטתו כי כבר הורה זקן מרן המגיד מטריסק זי"ע בספרו "מגן אברהם" (פרשת וארא) כי הגאולה העתידה תהיה בדרך הטבע! והוא מוסיף כי שמח על דברים אלו כמוצא שלל רב מאחר שרבו הגאון הקדוש רבי שלום דוד אונגר זי"ע מזיאבנא היה מחסידי טריסק, וראה בזה כעין הסכמה משמים להשקפתו על ידי רביה דרבו.

למרבה הצער נספה הגאון המחבר רבי ישכר שלמה זצוק"ל בשואה בי' שבט תש"ה (מר י. יוסף כהן "הצופה" ט' תמוז תשכ"ה) אבל זכה שצאצאיו ממשיכים דרכו בתו"ש בירושלים.

הופיע

אתרי סגולה

באספקלריא של חז"ל

קוים לדמותם המדרשית של אתרים
בארץ ישראל

חברון

שכם

הירדן

יריחו

עזה

החרמון

ציון וירושלים

מאת ישראל רוזן, ירושלים פנים מאירות 7